

● Գ Ր Ա Ս Օ Ս Ա Կ Ա Ն ●

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՅՈՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅՆԱՅ-
ՔԸ: Գրեց՝ Գ. Տ. Խրլոպեան: Երևան,
1964: Լաքակազմ, ութածալ, 198 էջ:

Հմայիչ անուն մըն է Անանիա Շիրակա-
ցի՝ մեր հին զիտնականներու եւ մատե-
նագիրներու շարքին, եւ արդէն վաղուց
զնահատուած մեր մէջ: Սակայն, աննա-
խընթաց կերպով՝ այս վերջին քառորդ
դարու ընթացքին ուսումնասիրուած,
հրատարակուած, պրփրուած եւ քննը-
ւած մատենագիր մը եղաւ, եւ իր դործե-
րուն, ինչպէս նաեւ իր մասին՝ բաղմամբիւ
մանր ու ընդարձակ դիրքեր եւ ուսում-
նասիրութիւններ հրատարակուեցան:

Շահեկան աշխատութիւն մըն է նաեւ
զրախօսուած ներկայ հատորը: Իջ 504 կը
սկսի «Ներածութիւն»-ը. իսկ էջ 704՝ «Ա-
նանիա Շիրակացիին և նրա Աշխարհայեաց-
քի ակունքները» (Ա. զլուխ): Ուրախու-
թեամբ կը ձայնակցինք Խրլոպեանին՝ թէ
«սխալ կը լինէր անտեսել ու թերազնա-
հատել հայկական ուսումնական հաստա-
տութիւնում ու ինքնազարգացմամբ Շի-
րակացու ձեռք բերած զիտական պաշարն,
ու ամէն ինչ վերադրել Տիւրքիոսի զպրո-
ցին» (էջ 7): Արդարեւ կարելի չէ որ հայ-
կական զիտութիւնները (հարտարապե-
տութիւն, համարողութիւն, բժշկութիւն,
եւայլն...) սկսած ըլլան Շիրակացիով,
երբ այդ զիտութիւնները անտարակոյս
լաւ զարգացած կ'երեւին Հայաստանի եւ
նախահայաստանի մէջ (որուն Ուրարտու
կ'ըսենք): Երկիր մը՝ որպիսին էր Հայաս-
տան, որ Շիրակացիէն առաջ ունեցած էր
ամենափառաւոր շրջաններ, չէր կրնար
մուրացածոյ զիտութիւն ունենալ, երբ
Խորենացիի, Գալիթ Անյալթի, Եզնիկի
եւ նմաններուն պէս մեծ գիտական եւ մա-
տենագիր տրտաններ ունէր, առանց յիշե-
լու անհատանելի կարողութիւնները՝ ու-
րոնք էին Մեսրոպ Մաշթոց եւ Սահակ
Պարթև: Բարձր զիտութեան մասին կը
վկայեն Շիրակացիէ առաջուայ Հայաս-

տանեան եւ նախահայաստանեան ջրանցք-
ները, հարտարապետական կոթողները:
Խրլոպեան լաւ կը պաշտպանէ այս կէտը:

Խրլոպեան, ինչպէս նաեւ Խորհ. Հա-
յաստանի ուրիշ գրողներ, զրեթէ յուսա-
հատ ճիշդ կը թափեն պաշկիկեանութեան
եւ ուրիշ ազանդաւորութեանց՝ արդիա-
կան և հասարակական շարիկ հազցնելու:
Պաշկիկեանութիւնը, զոր Խրլոպեան կը
ներկայացնէ, էջ 15-16 մասնաւորաբար,
նոյնիսկ հեռուոր նմանութիւն իսկ չու-
նի բրիտանոնէութեան հետ, մինչ լաւ ծա-
նօթ է որ Պաշկիկեանութիւնը բրիտանոն-
ական ազանդ մըն էր:

Խրլոպեան սխալ կ'ըմբռնէ նաեւ Շիրա-
կացու պաշարը կամ զանդատը՝ եկեղե-
ցական տգիտութեան, անբարոյութեան
զէմ, եւ զայն կը կարծէ ուղղուած ընդ-
զէմ եկեղեցիին իսկ: Հոս վիճել այս
մասին Խրլոպեանին հետ՝ մեզ շատ հեռու-
ները պիտի տանի, եւ զրախօսականի մը
սահմանները երբեք թոյլ չեն տար ատոր:
Ամբողջութեանէն զուրս հանուած իր մէջ-
բերումները, յիշած հանելուկները եր-
բեք չեն ապացուցաներ ինչ որ ինք կ'ուզէ
կարծել: Շիրակացի՝ հակոտնեայ անհե-
թկթութիւններով դժուարացնելու նպա-
տակ ունի իր հանելուկներուն լուծումը,
երբ կը զրէ «Աստուած՝ զոզ, երէցն՝ ան-
կնունք, Մարգարէն՝ սուտ» առեղծուա-
ծային շարադրութեամբ, եւ ո՛չ թէ Աս-
տուած, երէց կամ Մարգարէ անարդելու,
նուառտացնելու կամ արհամարհելու հա-
մար:

Շիրակացիի «խրախճականներուն» մա-
սին Խրլոպեանի զիտողութիւնը մեզի զար-
մանք կը պատճառէ, քանի որ զինքը զի-
տենք իւր ուշիմ եւ կարող նկատող: Աշ-
խարհիկ կեանքի խրախճանք, երբուխով
երբեք չէ արդիւնուած եկեղեցական Հայ-
րենք, ի՞նչ բաւէ որ ատիկա կատարուէր
պառաջածութեան եւ չափաւորութեան
սահմաններուն մէջ. ճիշտ այնպէս՝ որ կը
ցանկար Շիրակացին: Քրիստոս իսկ կա-
նայի հարստանիքին խնճոյքին մասնակից
եղաւ: Ո՛չ մէկ ատեն Շիրակացիի զիտու-
կան բարձր ըմբռնումները զինքը զազրե-

